ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ 1872 — ԹԻՒ 932

Մալիէի ու Մեծ—Նյարգոս ներկայացուցած տեղակագրոյն համեմատ՝ 1871 տարուան մէջ 19,200,815 օսմանեան լիրա մուտք, և 22,765,335 ելք ունեցեր է կառավարութեան գանձը։

Ներկայ տարւոյս մէջ կը կարծուի որ 20,637,210 օսմանեան լիրա մուտք և 21,400,000 ելք պիտի ունենայ, որով 767,240 լիրա պիտի պակսի։ Այս վերջին գումարէն եթէ վար առնուի 400,000 օսմանեան լիրա որ ծխախոտի մենավաճառութենէն պիտի ստացուի, այն ատեն միայն 367,240 օսմանեան լիրա բաց պիտի ունենայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եւրոպայէն եկած հեռագրական լուրերը մեծ կարեւորութիւն մը չունին քաղաքականութեան մասին։

Անգղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ լորտ Կրանվիլ կը յուսայ որ Ալապամայի խնդիրը խաղաղութեամբ վերջանայ։ Ամերիկայի լրագիրները 'ի սկզբան շատ գրգռուած կերեւէին այս խնդրոյն նկատմամբ, և իրենց գրութիւնները այն աստիճանի թշնամալից և խիստ էին Անգղիոյ դէմ, որ երկիւղ և սոսկում կը պատճառէր քաղաքագէտ անձանց թէ այս երկու մեծ տէրութեանց մէջ եղած վէճը առանց պատերազմի չպիտի վերջանայ։ Սակայն երթալով մրրիկը կակղեցաւ, կիրքերը հանդարտեցան, և բուն իսկ այն լրագիրները՝ որ մեծամեծս կը ճամարտակէին մտադիր եղան աւելի խոհեմութեամբ գրելու։ Այս յանկարծական փոփոխութեան պատճառ՝ Միացեալ Նահանգաց պատերազմ հրատարակելու անպատրաստ գտնուիլն է, կըսեն, լրագիրք ոմանք, և թէ Անգղիոյ արդի պատերազմական նաւատորմիղը Միացեալ Նահանգաց նաւատորմիղէն աւելի գերազանց է, ինչ որ է, Գաղղիա Պրուսիական ահեղի պատերազմի յիշատակը, և անոր սոսկալի հետեւութիւնները ոչ սակաւ մտածել պիտի տան այսուհետեւ, և կասեցընեն այն տէրութիւնները, որոնք առանց կշռելու իրենց զօրութեան չափը՝ կուրօրէն պատերազմ կը հրատարակեն և աշխարհիս խաղաղութիւնը կը վրդովեն։

Թիէր յուսահատած չէ բնաւ Ֆրանսայի ներքին անդորրութեան համար, անոր հակառակ մեծ հաւատք ունի որ քիչ ժամանակէն երկրին ամէն կողմը խաղաղութիւն պիտի տիրէ։ Իսկ գերմանական զօրաց Ֆրանսայի հողէն հեռանալու նկատմամբ՝ Հասարակապետութեան նախագահը կըսէ. "Ամէն անգամ որ Ֆրանսան հանդարտութեան մէջ կը գտնուի, Պրուսիոյ կառավարութիւնը Գերմանական զօրախումբը Ֆրանսայէն հեռացնելու համար բանակցութիւններ կը բանայ, սակայն երբ խռովութեան ամենափոքրիկ նշոյլ մը որ կը տեսնէ, իսկոյն այն բանակցութիւնները կը դադրեցնէ։ Թող Ֆրանսա խաղաղանայ, կըսէ Թիէր, և ամէն բան պիտի յաջողի"։

Իսկ Ֆրանսայի արդի քաղաքականութեան գալով, Հասարակապետութեան նախագահը "Բաբէլ" լրագրոյն խմբագրոյն բերնով՝ իւր գաղափարները հետեւեալ կերպով կարտայայտէ։

Եւրոպայի մէջ մեր խաղալիք խաղը, կըսէ Թիէր, մինչև ինքզինքնիս գտնելնիս, հրանցոյցի խաղն է, աշխատիլ պէտք ենք շիջուցանել ուր որ հրդեհ մը տեղի ունենայ։ Հիւանդութենէ նոր ելած օրէ օր ոյժ առնելու վրայ ենք, բան մը արգելք լինել պէտք չէ մեր ապաքինութեան, որնոր փառք Ֆրանսայի ընտիր կազմութեան՝ շատ երկար չպիտի տեւէ կը յուսամ։

Երբ Ֆրանսա 'ի քուն կը գտնուի, աղէկ կը ննջէ բայց երբ կը զարթնու, աղէկ իսկ զարթնու. այս վայրկենիս կը զարթնու այն, և ես այս զարթումը խաղաղական ուղւով կուզեմ։ Անոնք որ վրէժխնդրութեան խօսք կընեն, չեն գիտեր ինչ կըսեն։ Անշուշտ դեղահատը շատ դառն է, սակայն կլլելու է զայն։

Մեր միակ ջանքը պիտի լինի մեր վարկը վերահաստատել, մեր վաճառականութիւնը, երկրագործութիւնը արդիւնաւորել ընդարձակել, և Ֆրանսայի իւր առջի համբաւը տալ։ Պէտք է որ միւս ազգերը տեսնեն, թէ Ֆրանսա կենդանի է, և թէ ազգերու կշռոյն մէջ ինքն ևս ծանրութիւն մի ունի։ Ահա այս պատճառաւ է որ կաշխատիմ տէրութեան ելևմուտքը բարելաւել, և օրինաւոր զօրքեր պատրաստել։

Ստոյգ է, որ ծանր ու դժուարին է բազմաթիւ զօրաբանակներ պահել, սակայն Եւրոպայի տէրութեանց հետզհետէ աճաւոր զօրապատրաստութիւնները տեսնելով՝ Ֆրանսա չկրնար անպատրաստ մնալ, անոր հակառակ իբրև զինուորական տէրութիւն իւր դրութիւնը պահել պէտք է։

Ունիմք արդէն 130,000 զինուոր, որոնք տասն և ութ ամսէ 'ի վեր վրաններու տակ կապրին, ասիկա խիստ ու դժնդակ դպրոց մ'է. սակայն ինչ զինուորներ են անոնք, և որ տէրութիւնը կրնայ նոյնպիսիներ առաջ բերել։ Այս մասին մեր ներկայ վիճակը աւելի գերազանց է քան կայսրութեան ժամանակ, երբ 'ի բաց առեալ "պահապանք" կոչուած զինուորները, չկար զօրաց խումբ մը, որ օրինաւորապէս կազմուած լինէր։

Այս 130,000 զօրքերէն յետոյ, ուրիշ 130,000 զօրք նոյն դպրոցէն պիտի անցնին, և այնպէս հետզհետէ անյաղթելի զօրաբանակ մը պիտի ունենամք։

Իսկ նիւթականին այսինքն պատերազմի գործիքներուն գալով, կըսեմ, որ Պրուսիացիք իրենք իսկ կը խոստովանին, որ մեր հրացանը մինչև հիմա հնարուածներուն ամենէն ընտիրն է։ Մեր ամրոցներու թնդանօթները ստուար և սոսկալի են, զօրաբանակներու թնդանօթները օրըստօրէ կը կատարելագործուին։ Մեր նոր թնդանօթները Պրուսիացւոց թնդանօթներէն աւելի հեռու կը նետեն։ Վերջապէս խաղաղութիւն, ուրիշ բան չեմք փնտռեր, եթէ ոչ խաղաղութեամբ ապրիլ ամեն ազգերու հետ։

Բաբէլ լրագրոյն խմբագիրը դիտողութիւն ընելով թէ խաղաղութիւնը կրնայ վրդովուիլ Գերմանիայի կողմանէ, Պիզմարք արդէն երկու միլիար ֆրանք, և ահագին զօրաբանակ մը ունենալով, Թիէր կը յաւելու ըսելով։ Մէկը չգիտեր տակաւին թէ Գերմանիա ինչ ահագին ծախքեր ունեցաւ վերջին պատերազմին մէջ, այս միայն կրնամ հաստատել որ այն 2 միլիար ֆրանքէն բան մը չմնաց բնաւ։ Կարելի է մեր տակաւին վճարելիք 3 միլիար ֆրանքով Պիզմարք պատերազմ ընել կը հաշուէ, շատ հաւանական է, 'ի հարկէ մեք մեր պարտքը պիտի վճարեմք։ Սակայն կը յուսամ որ Ֆրանսա բաւական զինուորական ազդեցութիւն պիտի ունենայ Եւրոպայի մէջ պատերազմը արգիլելու։

Գաղղիացի զինուորին վրայ ծուռ դատողութիւն ըրին, Գաղղիացի զինուորը է, ինչ որ էր առաջ։ Ինչ որ կը խօսին թող խօսին մեր զինուորական պաշտօնատարները Եւրոպիոյ պաշտօնատարներուն ամենէն ուշիմ, ու ընտիրն են տակաւին։ Հիմա որ անխոնջ կաշխատին, քիչ ժամանակի մէջ միւսները պիտի գերազանցեն։ Գաղղիացի զինուորը սրտոտ և կրակոտ է։ Տեսնել պէտք էր ինչ քաջութեամբ, և ինչ անյաղթելի զօրութեամբ Պարիզի առջև կը պատերազմէին։ Եթէ Պարիզի պաշտպանութիւնը ուրիշ կերպով առաջնորդուէր, Պրուսիացւոց զինուորները Պարիզի պատերուն տակ իրենց մահը պիտի գտնէին։

Գանք ներկայիս դարձեալ, փոյթ ունենամք հիմա վաճառական, երկրագործ, արհեստաւոր լինելու, և մանաւանդ ամեն բանէ առաջ իրարու հետ միանամք։ Ինչ ահագին ոյժ ու զօրութիւն պիտի առնումք յանկարծ, եթէ այս անմիաբանութիւնը վերնայ մեր մէջէն։ Օտար տէրութիւններու հետ բարի յարաբերութեան մէջ եմք, և օրըստօրէ մեր յարաբերութիւնները աւելի պիտի բարելաւին։ Հիմա որ նորէն Արեւելք պիտի դառնաս։ (Բաբէլ լրագրոյն խմբագրոյն կըսէ Թիէր) եթէ ճամբորդութեանդ մէջ մէկը հարցնէ քեզ թէ ինչ կը խորհիմ, և թէ ինչ կընէ Ֆրանսա, ըսէ ազատօրէն ինչ որ հիմա քեզի ըսի։ Կրկնէ անոնց, որ Ֆրանսա անխոնջ կը պարապի, և կաշխատի ոչ պատերազմի հապա խաղաղութեան համար, աշխարհի և իւր հանգստութեանը համար։

Սպանիայէն եկած հեռագրական լուրերը աւելի հանդարտ կերեւին, սակայն յայտնի չէ որչափ ժամանակուան համար. իսկ սոյն երկրէն հասած լրագիրները բոլոր Սպանիայի վիճակը շատ գրգռեալ կը ներկայացնեն։ Մի քանի լրաթերթք կը խրատեն մինչև անգամ Ամէտէ թագաւորը որ երկիրը թողու հեռանայ արիւնահեղութեան պատճառ չտալու համար։

Ֆրէտէրիք Շարլ Պրուսիոյ իշխանը դէպ 'ի Հռովմ ճամբորդելով, լրագիրք կը հաստատեն որ Պրուսիոյ և Իտալիայի կառավարութեանց մէջ դաշնադրութիւն մի հաստատուած է։ Այս դաշնադրութիւնը եթէ ստոյգ է, ոչ սակաւ մտատանջութիւն պիտի պատճառէ Եւրոպայի մի քանի տէրութեանց։

Մօնիթէօր—Իւնիվէրսէլի մէջ հետեւեալը կը կարդամք. Վեհա. Ապտիւլ—Ազիզ կայսրը Լիօնի համաշխարհական հանդիսին տնօրինին նամակ մը ուղղելով իւր հաճութիւնը յայտներ, և միանգամայն իմացուցեր է որ իւր այցելութեամբը պիտի պատուէ նոյն հանդէսը։

Մարտ 12ին Սուէզի պարանոցի [illegible] ընկերութեան բաժանորդագրողք Պարիզի մէջ ժողով մը ունենալով, Ֆէրտինան տը Լէսէփսի կողմանէ տեղեկագիր մը կարդացուեցաւ, որով կիմացնէր թէ ընկերութիւնը դիտաւորութիւն չունէր բնաւ պարանոցը որևէ տէրութեան ծախելու։

1870 տարուան մէջ 486 նաւ անցեր է Սուէզէն, 1871ին 765 նաւ, ու ներկայ 1872 տարւոյն Յունուար և փետրուար ամիսներուն մէջ 200 նաւ։ 1870ին 5,152,000 ֆրանք մուտք եղեր է, 1871ին 10,000,000 ֆրանք, ու 1872 Յունուար և փետրուար ամիսներուն մէջ 2,577,000 ֆրանք։

Զմիւռնիոյ մասօնական ժողովարանները խնդակցութեան նամակ մի ուղղելով Ն. Ա. Բարձրութեան Կալլէսի իշխանին, իւր ծանր հիւանդութենէ ազատելու առթիւ, մեր բարեկամներուն մէկը նոյն նամակին թարգմանութիւնը մեզի կը հաղորդէ որ մեր լրագրոյն մէջ հրատարակեմք։

Ահաւասիկ նոյն նամակը.

Առ Նորին արքայական Բարձրութիւն Ալպէրթ Էտուար, Կալլէսի իշխան Ա. Մ. Վ.։

Մեք ստորագրեալքս Պ. Վ. Ա. Վ. և Զմիւռնիոյ մասօնական օրինաւորապէս Անգղիոյ մեծ ժողովարանին իրաւասութեան տակ հաստատուած ժողովարաններու պաշտօնատարները՝ մեծարանօք կը մօտենամք Ձեր արքայական Բարձրութեան, մեր ջերմ խնդակցութիւնը և ուրախութիւնը յայտնելու ձեր ծանր հիւանդութեան վտանգէն, մեր երկնաւոր Հօր շնորհիւ ազատելու առթիւ, այնպիսի հիւանդութեան մի, որ կենաց և մահուան մէջ տեղի ունէր Ձեր Բարձրութիւնը։

Այս բարեպատեհ դէպքը բոլոր Բրիտանիոյ ժողովրդին և Բրիտանիայէ դուրս շատերու ու ամենական Աստուած մատուցած ջերմեռանդ աղօթքներուն շնորհքը կը համարիմք։ Այն յոյս և երկիւղի օրերուն մէջ մեք ևս մտատանջութեամբ անհամբեր ձեր լուրերուն կըսպասէինք, Նորին Վեհափառութեան Թագուհւոյն յուսերուն համակրութեամբ մասնակցելով. հետեւաբար ներելի թող մեզի որ հիմա բոլոր Բրիտանիոյ ժողովրդին հետ մէկտեղ մեր խնդակցութիւնը ևս յայտնեմք այսպիսի

ուրախալից պարագայի մէջ:

Արդ՝ կաղօթեմք, և մեզի հետ կըմիանան քաղաքիս խալական ժողովարանները, և Պ. Վ. Ն. Բ. որ երկնից նախախնամութիւնը իւր շնորհացը մէջ պահէ Բրիտանիոյ Թագաժառանգ իշխան Ձեր Բարձրութիւնը. և եթէ տիեզերաց ճարտարապետին կամքն է, Ձեր Բարձրութիւնը երկար տարիներ Անգղիոյ գահին վրայ և հաւատարիմ ու ազատ ժողովրդի մը սրտին մէջ թագաւորել:

Ստորագրութիւնք,

Անգղիացւոց, Յունաց, Հայոց, Հրէից,

մասնական ժողովարաններուն պաշտօնատարները:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Դպրոցներու և ընդհանրապէս ազգային դաստիարակութեան վրայ մերթ ընդ մերթ խօսիլ շատ սիրելի է մեզ, քանզի համոզուած եմք որ մեր ազգին արդի վիճակին մէջ չկայ ուրիշ առարկայ մը, որուն վրայ ազգայնոց ուշադրութիւնը կեդրոնանալ պէտք լինի ինչպէս ազգային դաստիարակութեան խնդիրը.

Եւրոպայի մէջ քաղաքական ծանր խնդիրներէն յետոյ, դաստիարակութեան խնդիրն է, որով քաղաքագէտ անձինք զբաղած են այսօր. Այս ընդհանուր շարժման գլխաւոր պատճառն Գաղղիա Պրուսիական ահաւելի պատերազմն եղաւ, որ շօշափելի ապացոյցներով յայտնեց թէ ժողովրդի մը ուժը իւր դաստիարակութիւնն է:

Գերմանիայի մէջ ընդհանրապէս ազգային դաստիարակութիւնը հարկադրական է, 60,000(1) նախակրթական դպրոցներ ունին, թող միւս բարձրագոյն ուսումներու դպրոցները, ժիմնազիումները համալսարանները եայլն, որոնք հարիւրներով կըհամրուին, այս թիւերը որևէ դիտողութեան պէտք չունին:

Զուիցերիայի մէջ ուր նաև ազգային դաստիարակութիւնը հարկադրական է, չկայ գիւղաքաղաք մը գեղ մը, որչափ որ փոքր իսկ լինի այն, որ իւր կրթութեան տունը չունենայ: Վերջին տարիներս մի քանի նահանգներու մէջ հասարակութիւնը բաւական չհամարելով արդի դաստիարակութեան դրութիւնը, որով ամէն ոք հարկադրուած էր գոնէ նախակրթական [illegible] պահանջից, և բուէարկութեամբ ընդունել տուաւ, որ ոչ միայն նախակրթական հապա նաև բարձրագոյն ուսումներու դաստիարակութիւնը հարկադրական լինի:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգք ահագին գումարներ ծախս կընեն դպրատուններու համար և դաստիարակութեան օրինաւորութեան և յառաջադիմութեան մասին առաջին հանդիսացած են:

Անգղիա ևս սթափեցաւ, ու բարլամէնթը անցեալ տարի ընդունեց և հաստատեց հարկադրական դաստիարակութեան օրէնքը.

Իտալիա իւր անկախութիւնը ձեռք բերելէ 'ի վեր, իւր ուշադրութեան առարկայ ըրաւ ազգային դաստիարակութիւնը.

Յունաստան, այն Յունաստան, մեր դրացի ժողովուրդը անխոնջ կըհսկէ հասարակաց դաստիարակութեան վրայ, և գաւառներու մինչև անգամ աննշան գիւղաքաղաքներու մէջ նախակրթական դպրոցներ հաստատելու կըզբաղի:

Իսկ մեք թափառական Հայքս, որ ուրիշ մեծ ազգերու հետ բաղդատուելու սնափառութիւնը չունիմք, սակայն միանգամայն քանի մը միլիոն ժողովուրդ կըներկայացնեմք, ինչ կընեմք, ուր եմք և ուր կերթամք: Ո՞ւր են, որոնք են մեր ազգային վարժարանները որոնց վրայ կարենամք պարծիլ, և գտնուածները ինչ վիճակի մէջ են: Ազգային ընդհանուր դաստիարակութեան համար ինչ փոյթ և ինչ ջանք եղած է կամ կըլինի ուղղակի ազգային Վարչութեան կողմանէ. Մեր գաւառական ազգայինք ինչ վիճակի մէջ են կրթութեան մասին . . . . Ահաւասիկ այս կէտերն են, որոնք ազգասէր անձանց մտածութեան մասնաւոր առարկան պէտք է լինին. քանզի առանց ազգային ընդհանուր դաստիարակութեան՝ չկայ և չպիտի լինի երբէք ազգային բարոյական և նիւթական յառաջադիմութիւն:

Գաւառացի զուիցերցի կամ եւրոպացի մը որ քիչ շատ դաստիարակութիւն առած է, կրնայ միշտ դիւրութեամբ պաշտօն մը գտնել, և յաջողիլ. Գաւառացի Հայ մը որ սովորաբար դաստիարակուած չէ, թէպէտև ունեւոր իսկ՝ բարոյականապէս դժբաղդ է, առ իւր հարստութիւնը ձեռքէն՝ բոլորովին թշուառ է, և անկարող որևէ պաշտօն մը վարելու:

Ըստ մեր կարծեաց ազգին արդի պարագաներուն մէջ ազգային կեդրոնական Վարչութենէն բան մը սպասել երազ մ'է: Որևէ ուսումնականութեան շարժում որ կընշմարեմք ամենքն ալ գրեթէ անձնուիրութեան և մասնաւորներու զոհողութեանց արգասիքն է. Փանոսեանի ջանքը երկսեռ վարժարանները հաստատելու մասին ամէն գովութեան արժանի է. Փանոսեան կըխօսի. սակայն միանգամայն կըգործէ. և որովհետև մեր մէջը լոկ խօսողներ աւելի շատ են քան գործողներ, հետևաբար այս վերջինները մեծարել կըպարտաւորիմք: Մեք դիւրութեամբ կերևակայեմք այն ամեն դժուարութիւնները որոնց Փանոսեան էֆ. ենթակայ եղած է, և կրնամք հաւատալ որ այս դժուարութիւնները աւելի բարոյական դժուարութիւններ են քան թէ նիւթական: Ո՛հ. եթէ դժբաղդ գտնուիս, ու ազգային օգտակար առաջարկութիւն մի ընես, կամ ազգային ծառայութիւն մը ընելու փափաք յայտնես, քսութիւնը, վատութիւնը մթին մէջ կաշխատի քեզի արգելք լինելու, վատահամբաւելու իսկ, թէպէտև համոզուած է կատարելապէս քու դիտաւորութեանցդ և առաջադրութեանցդ ճշմարտութեան վրայ . . . :

Մեր գրութեան նպատակէն չշեղելու համար կըյաւելումք, որ մեր ազգայնոց դաստիարակութեան վրայ հսկելու, և վարժարաններ ծաղկեցնելու համար ազգայնոց անտարբերութենէն զատ, ուրիշ խոչընդակներ իսկ կան, որոնք մեծ դժուարութիւններու տեղի կուտան սովորաբար. Այս է որ հմուտ դաստիարակներ կամ աւելի ևս ըսեմք, օրինաւորապէս զանազան ուսումներու և գիտութիւններու համար իբրև մասնաւոր դաստիարակ պատրաստուած ուսուցիչներ չունիմք:

Այս թերութիւնը լեցնելու համար, ըստորում ազգային ուսուցչական դպրոց չունիմք դժբաղդաբար օրինաւոր հմուտ դաստիարակներ ունենալու համար կըպարտաւորիմք դէպ 'ի Գերմանիա ուղևորել, ուր կըյաճախեն արդէն միևնոյն նպատակի, և աւելի բարձր ուսումներու համար՝ մեր ուսաբնակ ազգայինք:

Քաղաքիս երևելի յոյներու շնորհիւ և ձեռնտուութեամբ արդէն մի քանի Յոյն երիտասարդներ վերջին ժամանակներս Գերմանիա խրկուեցան ուսուցչական դպրոցները յաճախելու համար: Զմիւռնիոյ Հայերն ևս, եթէ սթափիմք օր մը նոյնը պիտի ընեմք. . . :

Ազգարարութիւն Փանոսեան էֆէնտիի .՛.՛ Եթէ մեր Կ. Պօլսոյ Հայ երիտասարդներէն Եւրոպա խրկուած չեն տակաւին այս նպատակաւ, թող փութայ Փանոսեան բարեսէր անձերու ձեռնտուութեամբ, (մինք ևս մեր և մեր բարեկամներուն նիւթական ձեռնտուութիւնը կըխոստանամք) մի քանի ուշիմ երիտասարդներ դէպ 'ի Նէօշաթել 'ի Զուիցերիա կամ դէպ'ի Գերմանիա ուղղել, եթէ անոնք Գաղղիերէն կամ Գերմաներէն լեզուով կըփափաքին վարժապետական ուսումը սորվիլ.

Այս երիտասարդները զանազան ուսումներու և գիտութիւններու մէջ աղէկ կրթուելու, և ուսուցչութեան տիփլոմ ձեռք բերելու համար կըպարտաւորին 3 կամ 4 տարի դպրոց մնալ: Տարեկան ծախք մէկ երիտասարդի համար 1200 ֆրանք: Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ Ա[illegible] գրատունը պատրաստ է հաղորդելու:

Հետևեալ փոքր լրագրոյն յօդուածը, որուն տեսութիւններուն բոլորովին համակարծիք չեմք դպրոցներու վրայ խօսելուն համար կըհրատարակեմք:

Թէ դպրոցք ինչպէս պէտք են մատակարարուիլ:

Մեր ազգին բնական եղած է յառաջադիմութեան մասին իւր տեսածէն ու գիտցածէն զատ ուրիշ հնար մի չփնտռել, ինչպէս որ ամեն մէկ պարագայի մէջ իւր ընտրած մեթոտն միշտ իրեն նախապատիւ է բաց 'ի մի քանի պարագաներէ որոց մէջ ուրիշի նմանիլն զօդ թէ իրեն պատիւ կըվարկանի և որով Ազգութեան պատկերը բոլորովին կանդրադարձնէ ի նախատինս Հայրենեաց:

Այս մասին ալ թէպէտ մեր կարծիքը պիտի յայտնենք սակայն հիմա մեր նպատակն բոլորովին հեռու է:

Առաջուց 'ի վեր դպրոցաց բարւոք մատակարարութեան նկատմամբ այնպէս ճանչցած է մեր ազգը, թէ՝ ո՛ւր որ հաստատուն կալուած, հաստատ դրամագլուխ չկայ հոն չկայ և չըլլար նաև դպրոց և թէ ազգային դատակնիք մ'է որ սնոտիի տեղեր, ազգային մանկունք թշուառ և լուսաւորութենէ զուրկ մնան, թէ ազգը նախատանաց և անհնարին անտարբերութեան ծնունդն եղող թշուառութեանց մէջ թաւալի և չկրնայ զգալ իւր վիճակը, պատճառ փանիքի հաստատուն եկամուտ չունի . . . ո՛հ, որքան սոսկալի վճիռ որ աւելի յամառ գաղափարաց քան թէ անկարողութեանց զաւակ արգասիքն է . . . և ո՞ւր կըմնայ այն տաեն ազգասիրութիւն, գործունէութիւն, անձնուիրութիւն սիրուն ու պաշտելի բառերը զուր 'ի զուր կըյօրջորջեն այսօր գրեթէ մեր ամեն ազգային անհատ: Ո՛վ է այն որ ստակ չունիմ ըսելով ձեռքերն իւր ծոցը դնէ ու նստի, հոգ չգտնէ և իւր մարմնոյն պէտքը չհոգայ, և միթէ դպրոցական մատակարարութեա՞նց միայն և ազգային ուրիշ բարենպատակ կարգադրութեանց պարտին հաստատուն կալուածներ. ո՞ւր են յիշեալ բառերուն բուն իսկ նշանակութիւնը. նոքա կընշանակեն, սիրել, գործել և նուիրել իւր անձը ազգին և հայրենեաց, յիշեալ բառերն իրենց նշանակութեանն համապատասխանող գործք կըպահանջեն, և երբէք չեն նշանակեր թէ ազգը յառաջացնելու, դպրոցներ հաստատելու համար, պէտք է հաստատուն կալուածներ գտնել, պէտք է կտակագիրներու սպասել. պէտք է մէկ խօսքով, իրենց քսակէն ստակ մի չհանելու համար աստի և անտի ստակ ժողվել:

Ճշմարիտ ազգասիրութիւնն, անձնուիրութիւնն ու գործունէութիւնն, որ ազգային յառաջադիմութեան յիշեալ և ոչ մի պարագայից համար հարկ չթողուր, եթէ իրենց ճշգրիտ անուամբ մեր սրտերուն խորը ընդունած եմք ահա 'ի ներքուստ ձայն կուտայ մեզ, թէ՝ իւրաքանչիւրդ, հարուստ և աղքատ, գիտուն և տգէտ կարող է և պարտաւոր միշտ և միևնոյն զգացմամբ յօգուտ իւր ազգին գործել: Եթէ ընդունիմք զայս իբրև ճշմարտութիւն ահա այն տաեն [illegible] մեր տկար կարծիք, իւրաքանչիւր Հայու սրտին մէջ դպրոցական խանդը կըվառի և կըվերնայ յիշեալ դառն վճիռը ազգին ճակտէն, թէ՝ Դպրոցք պարտին հաստատուն եկամուտներով հաստատուիլ:

Այս վաղեմի սովորութեամբն է որ եթէ այսօր դպրոցի մը յառաջադիմութեամբը կըպարծինք, հետևեալ օր մէկ ուրիշին յետադիմութեամբը, և կամ, որ աւելի դառն է, բոլորովին կործանմամբը կըվշտանամք, այո՛ կըվշտանամք բայց այդ վիշտը մեր սրտերու մէջ անձնուիրութիւն, ազգասիրութիւն և գործունէութիւն չներգործեր, կըվշտանամք իբրև օտար մը օտարի վրայ, և սրտի վշտանալը աջակցութիւն կըպահանջէ:

Ուրեմն ինչ պարտիմք ընել այն պարագայիս ազգասիրական ծառայութիւն մը մատուցանելու համար. եթէ ասոր պատասխանն ընդունելի է ազգիս ողջախոհ համբաւենէն՝ ահա կառաջարկեմք:

Ամեն ազգային դպրոց պարտի ազգային մատակարարութեամբ յառաջանալ և ըստ օրինի ազգային համարուիլ սա հետևեալ երեք պայմաններով:

Ա. Քանի որ ազգին ու դպրոցին մէջ բնական համաձայնութիւն մը կայ և քանի որ ազգը իր որդւոց ուսմունք սովրեցնելու համար իր ունեցած դպրոցներէն բան մը խնայելու իրաւունք չունի, ուրեմն պարտի ամեն ազգային անհատ ըստ իւր ձեռնհասութեան տարեկան տուրք մի հատուցանել դպրոցական կարևորութեանց նկատմամբ օրական առ սակաւն հինգ փարայի հաշւով և ահա այն տաեն պիտոի կրնայ մակաբերուիլ թէ դպրոցական կարևորութիւնը հաստատուն եկամուտներու զոհ չլինիր, քանզի ենթադրենք թէ հազար բնակչաց համար տարեկան 30,000 գումարի մը պէտք կունենայ եթէ յիշեալ հազար բնակիչք օրական հինգ հինգ փարայի հաշւով իւրաքանչիւրը տարեկան 45—50 դահեկանի չափ տուրք մը վճարէ նոյն դպրոցը տարեկան 50,000 դահեկանի գումարով մը կըմատակարարուի. բայց յիշեալ հազար բնակչաց մէջէն տարեկան 45 կամ 50 դահեկան տուրքը վճարելու անձեռնհաս մարդիկները եթէ բոլորովին ազատ թողումք տուրքէ, ըսել կըլլայ որ նոյն տեղի դպրոցը տարեկան առ սակաւն 30 կամ 40,000 դահեկանով անպատճառ կրնայ մատակարարուիլ և իւր

---

(1) Գերմանիան 60,000 նախակրթական դպրոցներ ունի, որոնց մէջ 6 միլիոն տղաք կրթութիւն կառնուն: Այս կերպով 1000 բնակիչներու համար 150 աշակերտ կըհաշուի: Այս թիւը կանցնի, Պրունզուիքի Օլտէնպուրկի, Սաքսոնիայի և Թիւրինկի մէջ, ուր 1000 բնակիչներու համար 175 աշակերտ կըհաշուի. Գերմանիան ունի նաև 330 ժիմնազիում և 228 ուրիշ բարձր ուսումնարաններ, և 483 երկրորդական և արհեստական դպրոցներ. Այս վարժարանները յաճախող աշակերտաց թիւն է 177,379:

դրէցը մէջ դպրոց կոչուելու արժանի անունը կրնայ ըստանալ. այսու եղանակաւ ամէն քաղաք կամ գաւառ իր բնակչաց թուոյն համեմատութեամբ իր կարգաւորեալ դպրոցը կունենայ և ազգային լուսաւորութիւնը ամեն ուրեք կըծաւալի, մինչդեռ հիմա շատ դպրոցներ, մանաւանդ գաւառներու մէջ, հաստատուն կալուածներ կամ հաստատ դրամագլուխներ չունենալնին պատճառաւ բանելով երկսի վրայ ձգուած և շատերն ալ գոցուած են յանձնարին նախատինս ազգութեան ։

Հիմա մեզ կըմնայ քննել թէ իրաւո՞ւնք է որ ամեն ազգային անհատ օրական հինգ փարայի հաշուով տարեկան 45 ղուրուշ վճարէ իր դպրոցին համար. մենք չեմք կրնար հաստատել թէ մինչև ամենէն աղքատին, որը իր անձնական դրօսանաց համար գոնէ չորս կամ աւելի անգամ հինգ փարաներ ծախս չընէ և անոր մէկ չորրորդը գոնէ իր որդւոց սիրոյն համար իր ազգին դպրոցին նուիրելու դժկամակի. որ ի վերջոյ իր երջանկութեանն ալ պատճառ կրնայ լինիլ, բայց թէ արդարև կան այնպիսի անզգոյ անձինք որք անձնականը ազգայինէն վեր սեպելով կըմերժեն յիշեալ ՀԻ՞ՆԳ փարան, այնպիսիներն ալ զուրկ են ազգ կոչուելու իրաւունքէն, քանզի ըստ արդար իրաւանց ամեն ազգային անհատ պէտ իր կարի իր պարտաւորութիւնը ունի առ ազգն ։

Որքան մարդիկ կան մեր ազգին մէջ որ յումպէտս և մինչև անգամ բարբարոսաբար ու նիւթապէս իրենց անձնականին վնասող պարագաներու մէջ, որոնց անուններն չեմ ուզեր հոս թուել. շատ մը ղուրուշներ կըվատնեն և երբոր դպրոցի կամ ազգային այս ինչ կարեւորութեանը համար հինգ փարա ուզուի երեսնին կըթթուեցընեն և հետևապէս դպրոց կըփակուի և թէ որ նորա հաստատութեանը անձեռնհաս լինին հաստատուն եկամուտ չկայ կըսեն և թշուառութեան մէջ կընկնին, պզտիկ իրենց անձնական դրօսանաց միայն մը չըբերելու համար և ընդհակառակը երբոր նախնիքներէ մնացած քիչ մը հաստատուն եկամուտ ունենան կուզեն անով միայն յառաջ տանիլ դպրոցը ըստորում արժան գնով վարժապետներ կըփնտռեն, այնպէս եղած ուսուցիչներէ կըզրկեն զաշակերտս և զարմանալ թէ որ չկրնան յառաջ տանիլ բնական իրաւունք մը կըստանան ըսելու թէ մեզի դպրոց պէտք չէ ։

Որքան երջանիկ կըլլար մեր ազգը եթէ արդար իրաւամբք յառաջիմութեանց այս գլխաւոր աղբիւրները ճանչնէր և հետևապէս մեր վերոյգրեալ առաջին պայմանին գործադրութեանը փութար ։

Անցնինք երկրորդ պայմանին ։

Ամեն ազգային դպրոց քանի որ անհատական աջակցութեամբ կըմատակարարուի ըստ վերոյգրեալ իրաւանց, պարտի ազգային մասնաւոր դպրոցական իրաւանց ու կարգադրութեանց տեղեակ ընկերութեամբ մը յառաջ երթալ և միայն նորա իրաւասութեան ներքև գտնուիլ, այնպէս որ յիշեալ ընկերութեան բուն նպատակն է գործոյն ծառայել և ուրիշ պարագայից ձեռնամուխ չլինի. Հոգաբարձու, Գանձապետ, Տնօրէն ևայլն. իր մէջէն ընտրէ և երաշխաւորութիւնը նոյն տեղւոյն ազգային Վարչութենէն առնելով անոր միայն պատասխանատու ըլլայ ։ Այսով հիմնայատակ կըխորտակին ազգային անհատական տարակութիւնք, որոնք մէկ մէկու հակառակ իրաւամբք կըսեղան դպրոցներու վրայ և խոչընդոտ կըլլին նոցա յառաջադիմութեանը ։

Իսկ իբրև երրորդ և վերջին պայման կընդունիմք ուսումնասէր դպրոցի անփոփոխ կարգադրութիւնն, ընտրելի պաշտօնէից հանդարտ սիրտը, նոցա գոհացուցիչ թոշակն, անխախտ ընթացքն, անձնուէր աշխատութիւնը, և ազգին ու իրենց մէջ տեղի ունեցած սիրուն ներդաշնակութիւնը ։

Կըվերջացնենք յօդուածնիս կրկնելով միանգամայն թէ ստակը չյառաջացներ զայդը, այլ՝ ՍԻՐՏԸ. ուր որ սրտի արդար իրաւունքները կարտայայտին հոն ազգութեան հորիզոնին վրայ յառաջադիմութեան ծիածանը կըփայլի, ուր որ սիրտ չկայ հոն չկայ նաև ազգասիրութիւն, անձնուիրութիւն և գործունէութիւն և որոնց ծնունդն է միաբանական ոգի ։ Մեծն Նափոլէոն Պոնաբարթ միապետական եռանդեամբ ըսած է արժան Ֆէ բու (ստակը ամեն բան կընէ), իսկ իմաստունը ընկերական սիրոյ զգացմամբ կըվճռէ ըսելով Լ'իւնիոն Ֆէ լա Ֆօրս (Միութիւնը ոյժ է ։)

Ն. Շ.

Մանչէսթրէն մէջ հետևեալը կըկարդամք ։

Անկեղծ առաջարկութիւն մը առ սրբազան Հայրիկն
... խմբագիր,

Ահա երեք տարի չափ յառաջ՝ այսինքն 1869 Սեպ. 29 թուականաւ Մանզումէի տեղ հրատարակուած Աբարատ լրագրոյն մէջ (նոյն միջոցին Մանզումէն գադարեալ էր) կաթուղիկոսական հնօրեայ խնդրոյն նկատմամբ մանաւոր յօդուածովմը գուշակեր էինք թէ «մինչև որ սոյն խնդիրն ըստ իրաւանց ընդհանուր ազգին չկարգադրուի, տարին տասներկու ամիս սոյն մասին դժտութիւնն ազգին մէջէն չպիտի վերնայ և բնականաբար չպիտի կրնայ վերնալ, քանի որ նախ՝ ընդհանուր ազգին կաթուղիկոսը մէկն 'ի զատ կաթուղիկոս չկրնար լինել ըսելով իրաւամբ պիտի բողոքէ յարաժամ, և ազգն ալ անկանոն ժամանակներու մէջ տեղի ունեցած իրաւանց յափշտակութեան դեռ ևս չկրնալով հանդուրժել՝ կաթուղիկոս անուամբ մէկէն աւելին պիտի մերժէ և յայսմ մասին անդորրութիւն չպիտի գտնէ, և տէրութիւնն ալ չպիտի կրնայ զերծ մնալ գլխացաւէ (կըտեսնենք, կըտեսնէք, կըտեսնեն»։)

Նոյն յօդուածոյն հրատարակութենէն մինչև ցարդ երեք տարի անցաւ, և տակաւին այս խնդիրը չլուծուեցաւ, սոյն մասին ազգին մէջէն դժտութիւնը չվերցաւ և ճիշդ մեր գուշակութիւնն ալ եկաւ ելաւ ։

Սոյն սրտամաշ խնդրոյն նկատմամբ առանց երկարօրէն հարկ մը տեսնելու (վասնզի մինչև ցարդ բաւականէն ալ աւելի խօսուեցաւ, գրուեցաւ և ճառուեցաւ, որ մինչև իսկ իւրաքանչիւր ուրուք յանչափս ձանձրացուցին) ապագային մէջ սոյն մասին ի սպառ տեղի ունենալիք բոլոր յուզմանց, դժտութեանց և չարեաց առաջքն առնելու համար՝ անկեղծաբար կառաջարկենք որ՝ անկարգութեանց բարձման ժամանակն ալ հասած համարելով՝ Սսոյ և Աղթամարայ անկանոն կաթողիկոսութիւնք կանոնաւոր պատրիարքութեանց վերածին, որպէս Երուսաղէմայ կանոնաւոր պատրիարքութիւնը, և սա 'ի յիշատակ հարստութեանց մեծի և փոքու Հայաստանի, Էջմիածնայ կաթողիկոսութիւնն 'ի Ս. Լուսաւորչէ հաստատեալ և ըստ այնմ մինչև ցարդ նորա աթոռակալք յաջորդաբար ընդհանուր ազգին կաթողիկոսունք անուանեալ համարելով միշտ, ինչպէս որ են ։

Սոյն առաջարկութեան ընդհանուր ժողովոյ միջացաւ որոշմանն ու գործադրութեանը մասին՝ նախ Ս. Հայրիկին ջանադիր և օժանդակ գտնուելուն կակնկալենք մենք և մեզի հետ շատեր, եթէ Նորին Սրբազնութիւնը կուզէ խնայել զազգն անպէտ յուզմանց, դժտութեանց և չարեաց մէջ գլորելէ, և թէ կուզէ ազգին իրաւանց և շահուց պաշտպան հանդիսանալով՝ սորա կատարմամբը մատուցանել առ ազգն մեծ ծառայութիւն մը, որով և իւր ճշմարիտ ազգասիրութեանը նոր և անժխտելի ապացոյց մը տալ, ապա թէ ոչ՝ սորա պատճառաւ ազգին մէջ ծագելիք բոլոր չարեաց և աղէտից պատասխանատուութիւնն ակամայ իւր վրայ հրաւիրած պիտի լինի, վասն որոյ մեր անկեղծ ցաւակցութիւնն այժմէն կըյայտնենք ։

Գալով սորին կատարումը դիւրացնելու մասին, կառաջարկենք որ արդէն Սսոյ աթոռոյն համար ընտրեալ Մկրտիչ սրբազանը Սսոյ աթոռոյն Պատրիարք անուանի, միմիայն եպիսկոպոս ձեռնադրելու և միւռոն օրհնելու իրաւունքէն զրկուելով ։ Տարակոյս չկայ թէ Ն. Սրբազնութիւնն՝ իբր կաթուղիկոս սոյն երկու իրաւունքէն մէկը գործադրելու ելնէ, անմիջապէս աթոռընկէց կըլլնի, և ուրիշ մը նորա տեղ Կիլիկիոյ Պատրիարք կընտրուի. իսկ առ այժմ մէկ ուրիշին Պատրիարք ընտրուելուն հարկ չկայ, բաւական է որ Ն. Սրբազնութիւնը յիշեալ երկու իրաւունքէն զրկեալ լինելով՝ Պատրիարք անունը կըրէ միայն և ըստ այնմ համայն Կիլիկիոյ եկեղեցեաց մէջ՝ Ս. Պատարագի առեն՝ յիշատակի, նախ ընդհանուր Հայոց կաթուղիկոսը յիշատակուելով ։ Մկրտիչ սրբազանին Կիլիկիոյ Պատրիարք մնալուն մէջ՝ երկու գլխաւոր կէտ կայ նշմարելի. նախ թէ Նորին Սրբազնութիւնն արդէն տեղացի գոլով՝ Կիլիկիոյ ժողովրդեան համակրութիւնն առ ինքն գրաւելու մասնաւոր պատեհութիւնն ունի, երկրորդ թէ՝ Նորին Սրբազնութիւնն, իբր բանիբուն և գործունեայ՝ Կիլիկիոյ վիճակին բարգաւաճմանն ու վերակենդանութեանը մասին կրնայ հոգտանիլ և գործել ։

Նոյնպէս և Աղթամարայ աթոռոյն համար կառաջարկենք որ, Խաչատուր սրբազանը նոյն աթոռոյ Պատրիարք անուանի, քանի որ յիշեալ սրբազանին համար խելացի և առաքինի անձ մ'է կըսուի, (մենք երբեք անգամ տեսած չունինք) և քանի որ այսչափ ժամանակէ 'ի վեր Նորին Սրբազնութեան մէկ յանցանքը չհաստատուեցաւ և մինչև ցարդ լռիկ մնջիկ համբերելէն ի զատ բնաւ մէկ նենգը չտեսնուեցաւ. ուստի Նորին Սրբազնութեան այսչափ ժամանակ տարած համբերութիւնն ալ շատ համարելով՝ զինքն Աղթամարայ Պատրիարք անուանելու մասին ալ չենք վարանիլ կարծենք, բաւական է որ իւր պատրիարքութեան միջոցին՝ եթէ երբեք վերոյիշեալ երկու իրաւունքէն մէկը գործադրելու ձեռնարկէ, անմիջապէս իւր աթոռէն միանգամ ընդ միշտ զրկուի ։

Սոյն աթոռոյն իրաւասութեան կրնայ ենթարկել նաև Կարնոյ կուսակալութեան ներքև գտնուած բոլոր գաւառներն՝ այսինքն վերին Հայաստանը, ինչպէս որ վայելուչ և պատշաճ ալ է, նման Կիլիկիոյ բոլոր վիճակին՝ որ ընդ իրաւասութեամբ Սսոյ աթոռոյն կըգտնուի։ Սորին որոշմամբը Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանն ուղղակի բարձր Հայոց վրայ ունեցած հոգատարութենէն ալ զերծ կըմնայ (եթէ երբեք մինչև ցարդ ունեցած է) ինչպէս որ համայն Կիլիկիոյ վիճակին վրայ ուղղակի հոգատարութենէ զերծ մնացած է ցարդ ։

Սոյն երկու վիճակաց հոգատարութիւնն ուղղակի երկու աթոռոց վրայ բազմող պատրիարքաց սեպհականելով Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանն՝ իբր կեդրոնական Վարչութիւն ազգին, նոյն առեն նոցա խնամոց յանձնուած վիճակաց մասին արդիւնք պահանջելու իրաւունք կունենայ սոյն պատրիարքներէն ։ Բնական է որ յիշեալ պատրիարքունք եթէ չկարողանան կատարել խնդիր մը տեղական իշխանութեանց միջոցաւ, այն առեն կըդիմեն ուղղակի Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանին միջնորդութեանն առ 'ի կատարումն յիշեալ խնդրոյն. ըստորում Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանն այն ժամանակ լոկ հսկողութիւն մը կունենայ յիշեալ աթոռոց վրայ, ինչպէս որ ունի Երուսաղէմայ աթոռոյն վրայ. բայց 'ի պահանջել հարկին համարատուութիւնն ալ չմոռնանք, նոյնպէս և սոցա համարատուութեան պարտականութիւնը ։ Եթէ սոյն խնդիրը ժամ յառաջ սոյն հիման վրայ կարգադրուելու փոյթ չտարուի, միթէ երեք տարի յառաջ գուշակածնիս դարձեալ կրկնելու պարտաւորութիւնը կըմնա՞յ, և թէ տեսանել բայց կրկին խոնարհելու հարկ մը կըզգացո՞ւի արդեօք ։

Այսու ամենայնիւ ամեն բանին գլուխն ճամբան մտածելն ու երկու չարեաց փոքրագոյնն ընտրելն է խոհեմութիւն և ոչ թէ ջուրը վայրապար պատէն վեր հանելու ճգնելը ։ Այս է մեր և մեզի հետ շատերուն համոզումը, և այս է մեր առաջին և վերջին խօսքը, իբր ազգային, անկեղծաբար սոյն առաջարկութիւնն ազգին ներկայացնելով՝ մեր պարտքը կատարած կըհամարինք, եթէ սորին գործադրութեանը ձեռնարկուի, լաւ՝ ապա թէ ոչ արիւն ձեր ի գլուխ ձեր ըսելով ետ կըքաշուինք ։

Խմբագիր, եթէ սոյն առաջարկութիւնն անկեղծութեան արժէքէն հասեալ համարիք, Մանզումէիդ յառաջիկայ թուոյն մէջ հրատարակելնիդ կըխնդրենք մեր շնորհակալութիւններն առ Ձեզ կանխելով ։

Ի դիմաց ազգայնոց ոմանց Ձեր բաժանորդներէն մին
Կ. Պոլիս, 24 փետր. 1872 ։

ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Վեհափառ և սրբազնագոյն Հայրապետ ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գէորգ Դ. Կաթուղիկոս ի պէտս եկեղեցեաց Հայոց կամի Շնորհիւ Աստուծով Ս. Միւռոնի օրհնութիւն կատարել ի 21ին Մայիսի յառաջակայ 1872 թուականիս ի մայր աթոռոյս Ս. Էջմիածնի, որոյ վասն կըփութամք ծանուցանել համայն հայկազուն ժողովրդոց՝ հրաւիրելով գնալ ի նոյն բաղձալի և հոգևոր մեծ հանդէս ։

Հայաստանեայց առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ մեծապանծ և փառաւոր խորհրդաւոր արարողութեանց մին և գլխաւորն է Ս. Միւռոնի օրհնութեան շնորհաբաշխ հանդէս, ուստի անշուշտ եմք՝ զի սիրելի ազգայինք մեր յամենայն կողմանց աշխարհի հոգեռանդն անձկանօք պիտի դիմեն արժանանալ նոյն վսեմ հանդիսին տեսութեան և շնորհաց մասնակցութեան, միանգամայն նաև բազմադարեան շքեղափառ վկայից և պարծանաց եկեղեցւոյ մերոյ Ս. Վայրացս և անգին և սրբազան հնութեանց ուխտի և այցելութեան պարտքը հատուցանելով՝ մխիթարուիլ հրճուանօք ըստ հոգւոյ ։

Աղէքսանդրիայէն հետևեալը կըգրեն մեզ 'ի հրատարակութիւն ։

«Ինչպէս անցեալները իմացուցեր էի, վեհափառ կաթուղիկոսին կոնդակը մեծ հանդիսիւ Գահիրէի մէջ կարդացուելէ զինի, գէրա. Մեսրոպ սրբազան, նոյն կոնդակը Կարապետ վարդապետի հետ հոս Աղեքսանդրիա խրկելով կիւրակէ օրը մեծ հանդիսիւ եկեղեցւոյ մէջ կարդացուեցաւ 'ի լուր ժողովրդեան ։

ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑԱՏՈՒՆ ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ

Հայ ընթերցատան գործադիր ժողովոյ միամեայ պաշտօնը լրացած լինելով Մարտ 8—20ին ընթերցատան սրահին մէջ ընդհանուր ժողով գումարուելով, անցեալ տարւոյն գործողութեանց այսինքն ելից և մտից յայտագիրը ներկայացուեցաւ։ Թէպէտև անդամներուն մեծ մասը ներկայ չէին նոյն ժողովոյն, սակայն ժամանակ չկորսնցունելու մտօք քուէարկութեամբ նորէն հինգ գործադիր ժողովոյ անդամներ ընտրուեցան, որոնք ընթերցատան պիտոյքը պիտի հոգան և յառաջադիմութեան վրայ հսկեն։

Կըփափաքէինք որ ինչպէս ուրիշ տարիներ այս տարի ևս ատենախօսութիւններ տեղի ունենային ընթերցատան սրահին մէջ, որոնց միշտ մեծ հաճութեամբ ու սիրով ունկնդիր եղած են ընթերց. անդամները։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 25 Մարտ։

Մեքլէմպուրկ Շվէրին մեծ դուքսը իւր ընտանեօքը միասին ամսոյս 17—29ին քաղաքս հասաւ Պէրութէն գալով, և տեղւոյս կառավարութենէն արժանաւոր պատուով ընդունուեցաւ։ Նորին Բարձրութիւնը քաղաքս հասնելէն անմիջապէս ետքը Պեքսուհւոյն հետ միասին Հոլանտացւոց եկեղեցին գնաց աւագ ուրբաթուան աղօթից մասնակցելու համար։ Ընկերյետոյ Տիաքօնէս քերց դպրատան այցելութիւն գնաց և կէսօրէն վերջը Նակոս լեռան հնութիւնները տեսնելու ելաւ։ Երկրորդ օր առտու մասնաւոր շոգեկառքով իւր ընտանեօք հանդերձ Եփեսոս ուղղուեցաւ հոն տեղի երևելի հնութիւնները տեսնելու. և նոյն օրը իրիկուան ետ դառնալով շոգենաւ մտաւ դէպ 'ի Աթէնք ճանապարհորդելու։

—Երիտասարդ Զիլիսին սպաննող մարդասպաններէն մէկը մահուան դատապարտուելով, ամսոյս 14—26ին քաղքիս փողոցներուն մէկուն մէջ կախուեցաւ։

—Վսեմ. Վ...հան էֆէնտին Նաֆիէի այսինքն հասարակաց շինուածոց խորհրդական անուանուեր է, կայսերական համալսարանին վերատեսչութիւնը իւր վրայ մնալով։

—Լա Թիւրգի լրագրոյն մէջ կըկարդամք որ Քըրիստաքի էֆէնտի Զօկրաֆօս Կ. Պօլսոյ Յունական ...ին մէջ իւր ծախիւքը աղջկանց համար դպրատուն մը շինել տուեր է։ Նոյն դպրոցը բացման հանդէսի առթիւ մի քանի բանախօսութիւններ եղեր են բազմաթիւ հանդիսականներու ներկայութեանը։

—Հեռագիրը տխուր լուրեր բերաւ մեզի միւս օր։ Հալէպի մէջ սաստիկ երկրաշարժ լինելով շատ տուներ տապալեր, և շատ մարդիկ մեռեր են։ Անթաքիա քաղաքը բոլորովին կործաներ է։

—Քաղքիս Լ...ալ լրագրոյն գրածին համեմատ վսեմ. Նուպար փաշան մասնաւոր պաշտօնով մը քիչ ատենէն Եւրոպա պիտի ճանապարհորդէ։

—Բարեպաշտ հասարակութեան ուշադրութիւնը կըհրաւիրեմք 'ի վերայ Ախալցուցին, զոր Կ. Պօլսոյ արժա. տէր Երեմիա քահանայն հրատարակած է և որուն մէջ կըցուցընէ 'ի Կ. Պօլիս և յԵրուսաղէմ 'ի լոյս ընծայեալ ներկայ տարւոյս օրացոյցներուն մէջ գտնուած զանազան սխալները։

—Կարելի է մեր ընթերցողները կըյիշեն որ Աբիսինիայի պատերազմի ժամանակ երբ Անգղիացիք Մակտալա քաղաքը առին, և Թէոդորոս թագաւորը մեռաւ, իւր թագուհին զաւակովը անգղիացւոց ձեռքը ինկան։ Քիչ ժամանակէ ետքը թագուհին մեռաւ, իւր մեռնելէն առաջ խնդրեց Սբբիտի անգղիացի պաշտօնատարէն որ իւր զաւկին հոգ տանի և խնամէ զայն։ Ալամայօն իշխանը որ այս տղուն անունն է, 4 տարիի չափ վերոյիշեալ պաշտօնատարին հոգատարութեան ներքև Հնդկաստան խրկուեցաւ Անգղիոյ թագուհւոյն հրամանաւը, որ մասնաւոր խնամք կըտանէր այս տղուն վրայ, և հիմա որ 11 տարեկան հասակը հասած է, նորէն Անգղիա բերուեցաւ, և Չէլթնհամ դպրոցը դրուեցաւ աղէկ դաստիարակութիւն առնելու։

—Լիոնի համաշխարհական հանդէսը անշուշտ առաջակայ Մայիս 1ին պիտի բացուի։

—Մարտ 6ին Գերմանիայի մէջ տեղի ունեցած երկրաշարժը մեծ սոսկում պատճառած է բոլոր երկրին բնակչաց։ Պէրլինի մէջ շատ ժամացոյցներ դադրեր են։ Սաքսոնիայի մէջ տատանումը այնչափ սաստիկ եղեր է որ ապակիները կոտրեր, և ծխնելոյզները կործաներ է։

—Պէրլինի մէջ այս օրերս ուրիշ նոր հրացան մի ևս հնարուեր է, որնոր մէկ վայրկեանի մէջ 25 անգամ կընետուի։

Փ...ալ ...ը ...ի գրածին համեմատ Չինաստան և Ճաբօն իրարու հետ բարեկամական դաշնադրութիւն մի հաստատեր են, որով երկու ազգութիւն կըխոստանան զիրար պաշտպանել եթէ Եւրոպայի տէրութիւններուն մէկուն հետ պատերազմ ունենան։

—Աթրազպուրկի շրջապատը 12 ամրոցներ պիտի շինուին, որոնք իրարու երկաթուղիով պիտի միանան։

—Մեծն Բրիտանիոյ մէջ այսօր 1456 լրաթերթք կըհրատարակուին, որոնք հետևեալ կերպով կըբաժնուին։ Լոնտոնի մէջ 268, գաւառներու մէջ 834, Ուէյլսի մէջ 60, Սկովտիայի մէջ 134, Իրլանտայի մէջ 134, ու Բրիտանական կղզիներու մէջ 17։

1862ին բոլոր Բրիտանիայի մէջ 1051 լրաթերթք կըհրատարակուէին, որով կըյայտնուի թէ 10 տարուան միջոցի 405 ուրիշ նոր լրաթերթեր սկսեր են հրատարակուիլ։

Ասոնցմէ զատ կըհրատարակուին նաև 639 զանազան հանդէսներ, որոնց մէջ երեքամսեայ հանդէսներ ևս կըգտնուին։ Այս հանդէսներուն 230 հատը բոլորովին կրօնական են։

—Լոնտոնի Անգղիարէն լրագրի մը մէջ Իզմիրէն գրուած նամակ մի կըկարդամք. որով կըգանգատի նամակագիրը թէ բամպակի մշակութիւնը Փոքր Ասիայի մէջ փոխանակ օրըստօրէ աւելնալու, և ընդարձակելու, անոր հակառակ նուազելու վրայ է, քանի որ այս երկրին հողը ու կլիման այնչափ յարմար է այս նիւթին մշակութեան։ Նամակագիրը կըկարծէ որ այս նուազելու պատճառն է գաւառներու կառավարիչներուն անհոգութիւնն է. որոնք եթէ պէտք եղած քաջալերութիւնը տան գեղացւոց, և կերպով մը սորվեցնեն անոնց բամպակ մշակելու կերպը, անտարակոյս տարին փոխանակ 50,000 պալէայի մինչև 400,000 պալեա բամպակ պիտի ունենային Ասիայէն։ Ապրիլ ամսուան մէջ, կըսէ նամակագիրը պէտք է որ բամպակը սերմանուի, և ոչ թէ Յունիս ամսուան մէջ. ինչպէս շատ տեղեր այսպէս կընեն։

Անցուորիկ 1871 տարուան մէջ Զմիւռնիայէն Եւրոպա խրկուած բամպակներուն քանակութիւնը։ Սպանիա 20,128. Աւստրիա 18.385. Իտալիա 6285 Անգղիա 4105. Ֆրանսա 1804. Ռուսիա 110. Հոլանտա 28. ընդամենը 51,345 պալեա։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Աֆիօն. 230 սնտուկ ծախուեցան 158–150 ղուրուշի չէքին, գինը հաստատուն են։

Բամպակ. 500 պալէայի չափ ծախուեցաւ 535էն մինչև 540 կենդինարը։

Փալամուտ. 16,000 կենդինար ծախուեցաւ 95էն մինչև 102 ղուրուշի։

Ճէհրի. 10 քուրձ ծախուեցաւ 25 1/2 ղուրուշի։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Նորին կայսերական վեհափառութեան Սուլթանի յուսանկար Ապտալլահ եղբարց մեկը Բ. Ապտալլահ կրկին 'ի Զմիւռնիա վերադարձած ըլլալով' Անգղիական Քազինօյի Ֆերխանէյին մէջ նորահաստատ գործարան մ'ունենալը, եւ արդէն անոր բացուած ըլլալը քաղաքիս յարգոյ հասարակութեան ծանուցանելու պատիւ ունի։

Լուսանկարի զանազան տեսակ նկարքներէն 'ի զատ' եթէ տը՞նիյի կոչուած նորանշար արհեստն ալ պիտի գործադրէ'իզոհունակութիւն հասարակութեան։

LA VELOUTINE.

ԼԱ ՎԷԼՈՒԹԻՆ կոչուած բրինձի փոշին (բուտրա), որուն պատուականութիւնը կատարելապէս փորձուած եւ ճանչցուած է շատ տարիներէ 'ի վեր, մաքրափիր կամ պիսմիւթ անուանեալ տեսակ մի սպիտակ ճանքով պատրաստուած ըլլալով, մարդոյս մորթոյն վերայ օգտակար ազդեցութիւն կընէ։Այս ճերմակ փոշին' որ կպչուն (եափըշգան) է եւ գրեթէ ամենեւին աչքի չտեսնուիր, մարդոյս մարմնոյն բարմութիւն եւ հետեւաբար կակղութիւն մի կուտայ։

Այս պատուական փոշին Փարիզի մէջ Լա Բէ կոչուած փողոցը Շ. Ֆայ փոմատաճիին քով, իսկ ուրիշ քաղաքները ամեն փոմատաճիներուն եւ Ֆրէնկ սափրիչներուն քով կըգտնուի։

Մեծ շտեմարան տեսակ տեսակ բուրդերու' պարանոցի եւ կրնակի զանազան փոքրիկ պօխճաներ եւ ուրիշ մանր բաներ բանելու համար, որոնք նոր հասած են Եւրոպայէն եւ խիստ չափաւոր գիներով կըծախուին։ Այս շտեմարանը կըգտնուի Ֆրանկաց բաղը Լազարիստ կրօնաւորաց եղեղեցւոյն անցքին մէջ։

ԴԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷՅԻ
ՁՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսթեմ) շատ յոգնած ըլլալը սոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ գըրգռութիւնը վշտալի է յոյժ. վասն զի մեր գտնելու է անոր գի[illegible] ղը։ — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, գարեջուր, և ոգելից ըմպելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաս անոնցմէ, և ամենևին չխմես. նմանապէս խահվէ մի խմեր, և անոր [illegible] քեզ թեթև թէյով (չայ) գոհ եղիր։ Կարելի եղածին չափ մա[illegible] տուր օդ ծծէ ամեն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հա[illegible] կըլլէ առ միս կեր և համեմունքէ (պահար) հեռի կեցիր։ Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս, միտքդ շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ պիտի մոռնաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէ[illegible] թէ կըկզանքը չափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլ[illegible] լար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հասնին կամ թէ [illegible] նանց մէջ ցաւեր կը գոյանան մէջքին համապատասխանած մասը։ Ա[illegible] ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէյի դեղահատ[illegible] ըը առնուլ տպեալ հրահանգաց համեմատ և անոր սպեղանիովը [illegible] փել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը։ Ա[illegible] դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ [illegible] րիշ դեղերը զօր տեղը գործածուած պիտի ըլլան։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՒՐՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել [illegible] աղէկցնել զայն շուտով' ինչպէս այս դեղահատերը որոնք անկարե[illegible] խառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թթ[illegible] ուութիւնը կըվանեն և կը հանեն 'ի լեարդն (ճիյէր), [illegible] րուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ձգա[illegible] (սպազմ) դէպքերու մէջ պանչելի ներգործութիւն մի ունի և [illegible] ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ։

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՁԻՑ (դէօշիւր) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒՂԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութի[illegible] ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտ[illegible] գաւոր է։ Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջին [illegible] շանները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէյի հաչակաւոր դեղ[illegible] հատից միջոցաւ։ Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան ո՛ր և է [illegible] ժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթևցնեն խցուած շնչերակներ[illegible] ըը, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կ[illegible] [illegible]ողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կ[illegible] [illegible]նաւորապէս գործելու։ Այս դեղահատերը' իրենց մաքրողակ[illegible] զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւներէն, և [illegible] եղանակաւ կը զօրացնեն պղլութիւնը (սիսթեմ) ընդդէմ ծխր[illegible] կան ախտի, շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային սկարութեանց։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքեր[illegible] մէջ, որոնք ո՛ր և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ [illegible] առաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործ[illegible] թիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կը վերահա[illegible] տատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղայ[illegible] դրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և վեր[illegible] պէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ։

Հոլլօուէյի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հ[illegible] տևեալ հիւանդութեանց համար։

Շնչարգելութիւն,	Յօդացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մախձային ախտք,	Տեւատեսութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիլթ (ռանձը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուղխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տիսանդրի),	Բարախիւն սրտի,	Անկանոնութիւնք կ[illegible]
Խոյլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզա-	նանց,
Վերնոտութիւն,	նոցի,	Մորթային հիւանդ[illegible]
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	թիւնք,
Փողացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք։

Գիտել արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզո[illegible] որոցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղե[illegible] կութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ։

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին Հոլլօուէ բժշկին անձն[illegible] կան վերատեսչութեամբը, կը վաճառին իւր գործարանը 'ի Լ[illegible] տոն, Սթրէնտ կոչուած թաղը Թիւ 244, յ'ի գին 1 և 1 ու[illegible] շիլինի $2^{3}/_{4}$ և $4^{1}/_{2}$ շըլինի տուփը, ըստ մեծութեան տփոց։

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,
Գ. ...յ... Գ. Պ...լ...ն։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱ[Ն]